

İsrailiyyat Ve Türk Edebiyatı

– MüjganAKYÜZ · 06 Ocak 2025

İsrailiyyat, İslam'a özellikle Yahudi kültüründen, inançlarından ama genel olarak da diğer din ve inançlardan gelen çoğunlukla hurafe bilgilerdir. İsrailiyyat Türk edebiyatında referans olarak çok derin bir yer tutar. Bugün bile, yaratılış, Adem ile Havva, onların yasak meyveyi yemeleri, cennetten çıkmaları vb. konulardaki bilgilerimizin çoğu İsrailiyyat'tan gelmektedir. Yine bugün pek çok sahada yanlış ve vahim derecede bizi sapkınlığa sürükleyen inançlarımızın oluşumunda ve beyinlerimizdeki kökleşmesinde İsrailiyyatın büyük bir önemi vardır. İsrailî bilgiler, tefsir, hadis, vaaz vb. bilgilerle beraber asırlar boyu pek çok zaman ve mekanda bizlere şiir diliyle de aktarılmış ve bugünkü çok değişik inanç alanlarımızın oluşumunda önemli roller oynamıştır. Edebiyatımızı etkileyen ve ona kaynaklık eden bir alan olarak İsrailiyyat nedir? Bugün kadınlar hakkındaki olumsuz kanaatlerimizin çoğu bir şekilde içselleştirdiğimiz israilî bilgilerden gelmektedir ve bu bilgilerin bize aktarılmasında da edebiyat çok önemli bir rol oynamıştır. Başlangıç devirlerinden bir örnek olmak üzere şu beyitlere bakalım:

Kutadgu Bilig'de Çocukların Nasıl Terbiye Edileceğini Söyler başlıklı bölümde kız-erkek her çocuğun eğitilmesi gerektiği söylerken kızların eğitimi hususunda şu ifadeleri kullanılır:

Kızı çabuk evlendir, uzun müddet evde tutma, yoksa hastalığa lüzüm kalmadan, yalnız bu pişmanlık seni öldürür.

Ey dost arkadaş, sana kesin bir şey söyleyeyim; bu kızlar doğmasa, doğarsa yaşamasa daha iyi olur.

Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin toprağın altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır.

Kadınları her vakit evde muhafaza et; kadının içi dışı gibi olmaz.

Yabancıyı eve sokma, kadını dışarıya çıkarma; bu kadınları sokakta gören göz onların gönlünü çeler...

Kadının aslı ettir, eti muhafaza etmeli, gözetmezsen et kokar, bunun çaresi yoktur.

Kadına saygı göster, ne isterse ver; evin kapısını kilitle ve eve erkek sokma.

Onlar zahmetle süren ve yetişen bir ağaca benzer; meyvesi zehirdir, ona karşı iştiha ve ihtiras besleme...

Bu bilgiler camilerde vaazlarda, edebî eserlerde asırlar boyu tekrarlanmış ve bugün dahi edebî eserlerimizde kullanılmaktadır. Bu bilgilerin kaynağı nedir? Kutsal kitabımız Kur'an ve ikinci derecede kaynak olan hadislerde bu inançlara bir delil bulunabilir mi? Bugün Müslümanlar arasında çok derin bir inanç şekli olarak yaşayan kadının aşağılanmasında eğer

Kur'an ve hadis değilse hangi kaynak esas alınmıştır. Bu inaçların yayılmasında edebî eserlerin rolü ortadadır,peki bu eserlerin kaynağı nedir? Bu kadim düşmanlığının kökenlerinde hangi kaynaktan gelen bilgiler yatmaktadır?

Kadın'ın; erkeğin sol eğe kemiğinden yaratılması, erkeği cennette kandırması, yasak meyveyi önce kadının yemesi vb. hep Tevrat ve İsrailiyattandır:

Yasak Meyve:

Bazen sınıflarda ders işlerken, bazen dost muhitlerinde sohbetler esnasında“Yasak meyve nedir?”diye sorduğum zaman hep “elma” cevabını almışımdır. Bizim kaynaklarımızda bu meyvenin neler olduğuna dair pek çok meyve adı geçer, üzüm, buğday, sümbüle, zeytin, hurma, incir veya soyut olarak ilim, ebedilik, mihnet ağacı vb. gibi ama hiç bir yerde elma göremezsiniz. Ama bugün nasıl oluyor da bizim çocuklarımız bu yasak meyveye hep bir ağızdan “elma” diyorlar? Bu inancın kaynağında bizim kültürümüzün ve dinimizin değil de Hıristiyanlığın yattığını neden hiç kimse bilmez de, bu elma meselesini sanki bizim kültürel bir unsurumuz zanneder?

“Allah kadını nasıl yarattı?” diye sorduğunuz ve kaynaklarımızda da araştırdığınız zaman “erkeğin kaburga kemiğinden” cevabını alıyorsunuz, “kaynağınız ne?” diye sorduğunuz zaman da genellikle “Kur'an” diyorlar. Peki, öyle mi? Tabi ki değil. Kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılması inancı da Tevrat'tan ve İsrailiyattandır: “.. Ve rab Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve rab Allah Adam'ın üzerine derin uyku getirdi, ve o uyudu; ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapladı. Ve rab Allah adamdam aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı; ve onu adama getirdi. Ve adam dedi: “Şimdi bu, benim kemiklerimden kemik, ve etimden ettir; buna ‘nisa’ denilecek, çünkü o insandan alındı. Ve adam karısının adını Havva koydu; çünkü bütün yaşayanların anası oldu.” (Tekvin, 2/18-23; 3/20.)

Sorularınıza devam ettiğinizde ve “yasak meyveyi ilk önce kim yedi?” diye sorduğunuzda hemen hep bir ağızdan “kadın!” cevabını alıyorsunuz. Tanrı da bu cezanın karşılığı olarak, aybaşı kanı, gebe kalıp zorlukla çocuk doğurma ve kocasına bağlı olma cezasını veriyor. Bu bilgi de Tevrat'tan:

“ Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım. Ağrı ile evlat doğuracaksın. Ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacak?” (Tekvin 3/13-16.)

Bütün bu İsraili rivayetler bugünkü edebiyatımızda da devam etmektedir. Adem ve Havva ile ilgili olarak en son yazılan romanlardan biri olan Lâ Sonsuzluk Hecesi adlı romanda da, şeytanın Tanrı'dan ademoğlunu kandıracak bir çeldirici istediğini, Tanrı'nın pek çok şeyi saymasına rağmen (yiyecekler, içecekler, makam, mevki, değerli taşlar) şeytanın

daha fazlasını istediğini, en son Tanrı'nın kadını yaratacağını söylemesi üzerine şeytanın ikna olduğunu ve kadının ademoğlunu çeldirici olarak göstermesini (s. 55), kadının Adem'in sol yanından eğe kemiğinden yaratıldığını ve yerine etle örtüldüğünü (s. 70)vb. tekrarlanmaktadır. Peki yasak meyve'nin ilk önce kim tarafından yendiği veya yedirildiği hususunda Kur'an ne diyor. Bu hususta şu ayeti okuyoruz:

ا "فاك من افاFe-ekelâ minhâ: O ikisi ondan yediler. Bunun üzerine kendilerine ayıp yerleri göründü. Üstlerini cennet yaprağı ile örtmeye çalıştılar. Âdem rabbine âsi olup yolunu şaşırđı. و فغوى بصى Ve 'asâ Âdemü rabbehû fegavâ " (TÂ-HÂ: 121.)

Bu âyette apaçık olan şey şudur. Şeytan'ın yasak meyveyi ilk önce Âdem'e yedirmeye çalıştığı ve fakat onu kandıramadığı, bunun üzerine şeytanın Havva'ya yöneldiğı ve Havva'yı kandırdığı, dolayısıyla Şeytan'ın bile kandıramadığı Adem'i kadının kandırmasıyla onun şeytandan bile daha tehlikeli olduğı inancı tamamen bir hurafedir. Burada tesniye sigasının kullanılmasından da anlaşılmalıdır ki Bizim Kutsal kitabımız Kur'an'a göre yasak meyveyi her ikisi birlikte yemişlerdir. Hatta âyetin sonunda sadece "âdem rabbine asi oldu" cümlesine bakılırsa şu soru sorulabilir: Allah asi olmayı neden sadece Adem için kullanmıştır da Havva için kullanmamıştır? Bu ayettin zımınından anlaşılıyor ki, eğer bir önceli k verilecekse bu Havva'dan ziyade Âdem'e verilmelidir. Çünkü isyan Havva'ya değil, öncelikle ona hasr kılınmıştır.

Burada tekrar şu soruları sormak gerekmektedir: On asırdır Müslüman olan Türkler'e, en temel meselelerde sorulan sorulara karşı alınan cevaplar neden Kur'an'dan değil de Tevrat'tan gelmektedir? Müslüman Türkler neden sabah akşam Kur'an okurlar da, inançlarının en temel noktalarında Tevrat'tan konuşurlar? Tevrat'ın bu kadar zihinlere,

inançlara kazıyan nedir? Yediden yetmişe bu tür inançlar bilinçaltına nasıl kazınmıştır ve bunda edebiyatın ve onun aracılık ettiği israiliyyatın önemi nedir? Bu inançların Tevrat'tan Kur'an'a döndürülmesinde edebiyatın bir rolü olacak mıdır? Olacaksa nasıl?

Tanzimat Sonrası Ve Bugün

Tanzimat'a kadar din, hayatın, okulun ve özel hayatın içindeydi. Tanzimat'tan sonra hayattan ve eğitimden yavaş yavaş çekildi. Cumhuriyetten sonra ise sadece özel hayatta kaldı. Pek çok dini eserde dinin bırakın referans alınması, dini söylemin gereksizliği ve hatta tehlikesi üzerine, bazen de ironik ve alaycı bir dille duruldu. Çoğunlukla dini referans verilecekse yine israiliyyata veya mitolojik kalıntıya başvuruldu. Bazen bunun çok enteresan örnekleri de vardır. Mesela:

Halide Edip Kenan Çobanları adlı eserini Yusuf Kıssasından ilham alarak

yazdığını söylemektedir. Fakat Kıssanın kaynağı olarak Tevrat'ı seçer. Bu eserin giriş kısmına da Tevrat'tan bazı bölümler koyar. Bu örnekleri niçin Tevrat'tan aldığına ilişkin soruya verdiği cevap ilginçtir. Ve biz Müslüman-Türk okuyucular için Halide Edib'in verdiği cevap kesinlikle anlaşılır gibi değildir. Halide Edip şunları söylemektedir. "Kenan Çobanlarının mevzuunu ben Yusuf kıssasından aldım. Belki halk anlamaz diye de perde açılmazdan evvel de Tevrat'tan kıssa ile alakalı bazı parçaların okunmasını münasip gördüm."

Dikkat buyurulsun, Halide Edip niçin Tevrat'tan parçalar aldığını açıklarken şunu söylüyor "belki halk anlamaz diye". Peki bu halk hangi halktır? Eser Türkçe yazıldığına ve Anadolu Türklerine seslendiğine göre Türk Halkı'dır. Müslüman Türk halkına bir konuyu daha iyi anlatmak için Tevrat'tan bölümler okumayı ve örnekler vermeyi nasıl izah etmek veya anlamak gerekir?

Bugün kendisine "İslamcı" dediğimiz insanların, (sanatkar) hemen hiç birinin dini anlamda formasyonu yoktur.

Necip Fazıl, önceleri tamamen dinsizken, dini hayatının başlangıcı tasavvufi düşünceyle olmuştur. Haliyle onu bilmek için tasavvufa müracaat gerekir. 80 sonrası İslamcı yazarları anlamak için İran devrimini ve o süreçte yaşanan din ve devrim, dolayısıyla radikal hareketleri bilmek gerekir. Necip Fazıl'ı çözen bir zihniyetin din bilgisi İsmet Özel'i veya Cahit Zarifoğlu'nu, Rasim Özdener'i çözmeye yetmez. Çünkü sanata yansıyan din algısı tamamen değişmiştir.

Enis Batur, bu mesele bağlamında günümüz edebiyatını şöyle değerlendiriyor:

"Geçelim geçmiş, bugüne bakalım. Bunca okur-yazarımız, şairimiz, romancımız, deneme ve öykü yazarımız var. Aralarında Arapça, Farsça bilen var mı? Japonca, Çince bilen var mı? Bir kişi gösterebilir misiniz bana? Arapça konuşmaktan bahsetmiyoruz, Arap edebiyatı okuyabilecek derecede bilen var mı, yok. Müslüman şair ve yazarlara bakalım: Sezai Karakoç Fransızca üzerinden okuyor, Ebubekir Eroğlu İngilizce üzerinden okuyor, İsmet (Özel) İngilizce ve Fransızca üzerinden okuyor. Yani bizim edebiyatımız, bizim öğretim sistemimizin elverdiği şekilde öğrenilebilen yabancı diller aracılığıyla bir, yabancı dil öğreten üniversitelerimiz aracılığıyla iki, daha çok da benim de mensup olduğum -tarikat diyelim buna- yabancı kolejlerden eğitim almış adamlarla üç, yabancı edebiyatlara açılabilmiştir. Bunlar hangi diller? İngilizce, Fransızca, Almanca, az biraz İtalyanca. Bu memlekette Rusça öğrenenlerin çoğu komünist oldukları için öğrendi. Nazım Hikmet de Ataal da öyle yani, öğrenmek için gayret gösterdiler. Biz komşuların dilini bilmiyoruz. Türkiye'de kimse Yunanca bilmiyor. Bulgarca, Gürcüce, Arapça bilmiyoruz. Garip bir ülkeyiz biz..."

Bu gariplik çok eskiden beri vardı, bu gün de var. Dini inancı tamamen tasavvufun şekillendiği bir milletin din algısı ancak tekkeden (tasavvuftan) bakılarak anlaşılır: Bunun için de asırlar boyu devam eden tasavvufi yorumları esas alan edebî metinler incelenmelidir. Bu milletin din algısı medreseden (İlahiyattan) bakılarak anlaşılabilir. Zira asırlar boyu bu ikisi çatışmış ve bizim edebî metinlerimiz tercihi daima tasavvuftan yana kullanmıştır. Yukarıda adlarını saydığımız bütün eserler, Türklerin Müslüman oldukları tarih içerisinde en çok okudukları eserler olmuşlardır ve hemen hepsi tasavvufî metinlerdir ve o metinlerden neşet eden edebî eserlerdir. Bizim din algımızın anlaşılmasında bu eserlerin sağlıklı bir şekilde incelenmesinin çok büyük bir önemi vardır.

Asıl soru şudur: Hemen hepsi imgesel bir dil kullanan bu edebî eserleri imgesel dili kullanan metinleri inceleme eğitimi almayan ilahiyatçılar mı inceleyecektir, yoksa dini terim, kavram ve düşünceyi içselleştiren metinleri çok eksik olan din bilgisi mahrumiyetinden dolayı kavrayamayacak olan edebiyatçılar mı? Her ikisi mi? Eğer her ikisiyse, bu “her ikisi” eğitimi kim, nerde, kimlere, hangi araçları kullanarak verecektir?